

Naloga Borze dela pri vključevanju funkcionalno nepismenih v svet dela

Anja Vogrič

1 Uvod

Mnogo avtorjev v tem stoletju napoveduje krizo zaposlitvene družbe. Rifkin (1996) zagovarja, da vstopamo v novo zgodovinsko fazo, kjer je neizogibno zmanjševanje delovnih mest. V center tega zgodovinskega premika postavlja napredne informacijske in komunikacijske tehnologije. Rifkin (1996) tudi navaja, da prihodnost globalne ekonomije hiti proti avtomatizaciji. Ljudje postajajo pogrešljiv del produkcije. Ekonomska rast brez zaposlovanja novih delavcev oziroma z zaposlovanjem vse manjšega števila delavcev, ki pa morajo imeti željo po znanju. Raste pomen novih tehnologij, ki določajo strukturne spremembe v pridobitnem delu, saj omogoča racionalizacijo proizvodnje in s tem zmanjševanje potreb po delavcih, kar povzroča tudi polarizacijo družbe. Rifkin (1996) trdi, da se svet začne deliti na dva nespravljiva pola. Na eni strani elita, ki obvladuje »high-tech« ter tako nadzoruje in vodi globalno ekonomijo. Drugi pol pa je vse večje število nezaposlenih oziroma podzaposlenih, ki imajo le malo ali pa nič možnosti za zaposlitev v avtomatiziranem svetu. »Premik od množične zaposlenosti k elitni delovni sili je torej tisto, kar ločuje delo v industrijski dobi od dela v informacijski dobi«. (Rifkin, 1996)

Prihajamo v družbo tveganja, uvajanja novih tehnologij, posledično ukinjanje delovnih mest. Sočasno potekajo socialni in družbeni procesi, ki povzročajo povečano ponudbo delovne sile, in informacijski procesi, ki povzročajo upad povpraševanja po delovni sili ter družbena nezmožnost ustvarjanja novih, standardnih delovnih mest. Prihajajoči časi, ki socialno izključujejo tiste, ki niso vključeni v sistem pridobitnosti. Družba povprašuje po poceni delovni sili, ki je nestandardna, fleksibilna, hitro učljiva.

Vendar - izostalega osebnega razvoja in stopnje izobrazbe iz časa industrializacije se ne da na hitro nadoknaditi. Tukaj govorimo o funkcionalni nepismenosti brezposelnih industrijskih delavcev, ki se na nove pogoje informacijske družbe niso pripravljene oziroma se na tako velike spremembe ne morejo več ustrezno odzivati. Takšni posamezniki so zelo težko zaposljivi, če sploh so, saj se na današnjem trgu dela v informacijski družbi zahteva višja oz. visoka izobrazba, računalniška pismenost ter poznavanje tujih jezikov. Slovenski nacionalni trg je zamenjalo svetovno tržišče. (Krajnc, 2011)

2 Funkcionalna pismenost/nepismenost

Unescov inštitut za izobraževanje iz Hamburga, Ursula Giere (1987, str. 28), opredeljuje funkcionalno pismenost oziroma nepismenost:

Posameznik je pismen, če lahko razume, prebere in napiše kratko besedilo o vsakdanjiku.

Posameznik je funkcionalno nepismen, če se ni sposoben lotiti dejavnosti, pri kateri je za učinkovito delovanje družbene skupine, skupnosti ali lasten razvoj, potrebna pismenost - bere, piše, računa.

Hamburška deklaracija opredeljuje pismenost, širše jo opredeli - znanje in spretnosti - kot temeljno človekovo pravico. Pismenost je temelj ostalih življenjskih spretnosti. Na inštitutu v Hamburgu so se zavezali, da bodo zagotavljali priložnosti za vse, da se bodo lahko opismenili ter ustvarili izobraževalno okolje, ki bo podpiralo govorno kulturo. (Hamurška deklaracija)

Prof. dr. Ana Kranjc opredeli funkcionalno nepismene tiste posameznike, ki »slabo poslušajo – razumejo druge; še slabše govorijo, se ustno izražajo; najslabše pa pišejo in se pisno izražajo« (Krajnc, 1997)

Problem funkcionalne nepismenosti so, v bolj razvitih industrijskih državah, ugotovili že v začetku sedemdesetih. Strokovni krogi v Sloveniji, Filozofka fakulteta in Andragoški center Slovenije, so kmalu zatem začeli analizirati stanje v Sloveniji. Prva spoznanja so nakazala možnost, da je pojav funkcionalne nepismenosti med Slovenci, razširjen. **V Sloveniji velja, da je funkcionalno pismen posameznik tisti, ki ima vsaj 4-letno srednjo šolo.** Zanimivost, na Danskem imajo višji kriterij – končana vsaj višja šola (Krajnc, 2011).

Pomembnejši ukrep za odpravljanje funkcionalne nepismenosti pri nas je prost vstop za vse v štiriletne srednje šole.

Izobraževalna dejavnost, opismenovanje oseb, potrebuje politično in državno podporo na najvišji ravni. Funkcionalna nepismenost postaja državni in politični problem – prizadevanje za razvoj in usposabljanje posameznikov, da dohitijo razvoj. Aktivna izobraževalna gibanja, iščejo podporo javnih občil in so v partnerskem odnosu s kulturnimi ustanovami ter naprednimi in ozaveščenimi podjetji. Izpostavljata se prostovoljna pomoč na eni strani ter strokoven pristop k funkcionalno nepismenim posameznikom na drugi. Ozaveščena družba, družbo sodelovanja, prispevanja, odgovornosti in produktivnosti, skrbi oziroma mora poskrbeti, da bo imela usposobljene posameznike, torej funkcionalno pismene.

2.1 Socialni status

Razdrobljeno delo v industrijski družbi je vzrok za funkcionalno nepismenost. Tovarne so potrebovale delavce z nizko stopnjo izobrazbe za ponavljajoče se delo. Delovnega procesa niso poznali. Sposobnosti in znanja so jim zakrnela, za samouresničevanje in zorenje osebnosti ni bilo časa. Razvijala se je peščica posameznikov, ki so opravljali zahtevnejše naloge.

Funkcionalna nepismenost je posebno socialno stanje, ki pomeni neuspešen in pomanjkljiv dialog med posameznikom in družbo. Pripadajo spodnjemu socialnemu sloju, nepriviligiranem, zato so jim vsa področja socialnega življenja, kot npr. kultura, politika, zdravstvo, gospodarstvo, šolstvo odmaknjena. Funkcionalno nepismeni delujejo v manj stimulativnih in socialno zaprtih okoljih. Uporabljajo žargon ali jezik prakse, zato se tudi ne vključujejo v procese odločanja. Imajo ozek krog ljudi, s katerimi se družijo in pogovarjajo o osebnih problemih ter rešitve zanje iščejo pri drugih. Z družbo so povezani prek svojega dela, drugače so pasivni, t.i. »čakajoči državljani«. Razmere sprejemajo takšne, kot so, jih ne želijo spreminjati. Posledično se tudi psihološko ne razvijajo. Umik, pasivnost, čakanje na rešitev od

drugod so njihovi obrambni mehanizmi. Lastna nemoč je posledično omejen osebni razvoj.

Na odpravljanje funkcionalne nepismenosti vplivajo: hirarhična zasnovanost družbe, razvitost demokratičnih odnosov, ekonomija in dostop do kulture ter šolanje in izobraževanje odraslih. Posameznike življenjske in delovne razmere prisilijo, da postanejo funkcionalno nepismeni, vendar postopoma. Največja slabost funkcionalno nepismenih je to, da so bili prikrajšani za osebni razvoj in izobrazbo.

2.2 Vpliv staršev na raven pismenosti otrok

Funkcionalna nepismenost se lahko prenaša iz roda v rod. Več možnosti nadaljnjega šolanja imajo otroci izobraženih staršev, ki pridobijo tudi večje število točk v posameznih razredih. Otroci iz socialno manj razvitejših okolij težko zberejo točke, za vpis v štiriletno srednjo šolo, ki bi jim zagotovila funkcionalno pismenost. Raven pismenosti staršev, ki prevladuje v družini, se prenaša na otroke, močan dejavnik pa je tudi stopnja izobrazbe. Pomembna je tudi interpretacija, kako starši vrednotijo šolanje in pridobivanje znanja skozi življenje. Starši se po večini zavedajo pomembnosti otrokovega šolanja. Najboljši vpliv pa je zgled, da obiskujejo knjižnico, delavnice, kulturne prireditve, se formalno ali neformalno izobražujejo in sledijo napredku informacijsko-komunikacijske tehnologije.

3 Knjižnica OTONA ŽUPANČIČA in BORZA DELA

Knjižnica je prostor, kjer se kultura, vseživljensko izobraževanje, duhovno in socialno življenje med seboj prepletajo, živijo in delujejo. Splošna knjižnica je vpeta v dogajanja in utrip življenja lokalne in širše skupnosti, ki se srečuje z različnimi izobraževalnimi, kulturnimi in socialnimi problemi prebivalcev te skupnosti.

V okviru programov aktivne politike zaposlovanja se je Zavod RS za zaposlovanje odločil, da ustanovi informacijske točke zunaj samega zavoda ali njegovih enot. Ravno v tem času je v Knjižnici Otona Župančiča dozorela odločitev, da bo knjižnica postala še bolj odprt prostor, ki zna prisluhniti najbolj perečemu problemu prebivalcev – brezposelnosti.

BORZA DELA je nastala kot projekt aktivne politike zaposlovanja, ki sta ga skupaj pripravila Knjižnica Oton Župančič in Zavod RS za zaposlovanje. Tako je knjižnica prestopila mejo »kulturnega poslanstva« in postala vozlišče, kjer se stekajo informacije o vsem in za vsakogar. Postala je sodobno multimedijsko informacijsko in izobraževalno središče.

4 Informacijski servis Borza dela

- za uporabnika si vzamejo toliko časa, kot ga potrebuje.

»Informacijski servis BORZA DELA je prostor in so ljudje, ki vidijo množico možnih rešitev na dane probleme« pravi Lilijana Pahor, vodja informacijskega centra Borze dela. Informacijski servis BORZA DELA omogoča neomejen in demokratičen dostop do gradiv in informacij s področja zaposlovanja doma in v tujini, izobraževanj, različnih usposabljanj, delovnega prava, gospodarstva in sociale. Spodbujajo in motivirajo vseživljensko izobraževanje, ki omogoča iskalcem zaposlitve večjo konkurenčnost na trgu delovne sile. Posredujejo informacije iskalcem zaposlitve, zaposlenimi posameznikom, študentom, dijakom

in njihovim staršem, upokojevcem. Prihajajo tudi skupne, ki so občasno na robu družbenega dogajanja (odvisniki, homoseksualci, invalidi,..). Na osebni, poseben način uporabnike naučijo poiskati želene informacije. Med vsemi naštetimi skupinami pa so tudi funkcionalno nepismeni posamezniki.

Stičišče informacij Informacijskega centra BORZA ZNANJA:

- Zaposlovanja – sodelovanje z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve, Zavodom RS za zaposlovanje in organizacijami, ki so povezane z njim, agencijami za zaposlovanje ter invalidskimi podjetji;
- Izobraževanja – sodelovanje z Ministrstvom za šolstvo in šport, Andragoškim centrom Slovenije, s srednjimi, višjimi in visokimi šolami v Sloveniji in v tujini, Središčem za samostojno učenje in Borzo znanja, ki je v knjižnici;
- Gospodarstva – sodelovanje z Ministrstvom za gospodarstvo, Gospodarsko zbornico Slovenije, Obrtno zbornico Slovenije;
- Sociale - Centri za socialno delo, Rdeči križ, Centri za pomoč v okviru različnih verskih skupnosti, prostovoljna društva, ki delijo hrano;
- Brezplačne pravne pomoči - Zavod RS za zaposlovanje, pravna pomoč v okviru župnijskih uradov, Pravno informacijski center.

Vsem iskalcem zaposlitve omogočajo uporabo računalniške tehnologije in dostop do interneta. Nudijo jim pomoč pri osnovnem računalniškem opismenjevanju (pomagajo uporabnikom pri uporabi informacijskih virov, interneta in elektronske pošte) z namenom, da se jim približa »računalnik« in ga s tem motivirajo, da bo posegel po učnih gradivih Središča za samostojno učenje in knjižnice. Motivirajo jih k samostojnemu, aktivnemu raziskovanju in pridobivanju informacij s področja zaposlovanja, izobraževanja, usposabljanja, delovnega prava, gospodarstva in sociale.

Vzpodbujajo jih k aktivnemu koriščenju knjižnega in neknjižnega gradiva (knjige, časopisi, videokasete, CD-ji, DVD-ji). Želijo, da postane »knjižnica« prostor za preživljanje kvalitetnega časa. Pri posredovanju in svetovanju uporabljajo knjižna in neknjižna gradiva ter se aktivno poslužujejo vseh informacij pridobljenih preko spletnih strani. Svetujejo in pomagajo pri oblikovanju prijav, ponudb in življenjepisov, simulirajo razgovore z delodajalcem (klasična in neklasična vprašanja kadrovskih služb). Omogočajo interno gledanje videokaset s področja iskanja zaposlitve. Omogočijo jim brezplačno tiskanje prijav, ponudb in življenjepisov. Organizirajo srečanja, delavnice in literarne večere z namenom neformalnega, vseživljenjskega izobraževanja, informiranja in druženja. Organizirajo razstave izdelkov iskalcev zaposlitev z namenom dvigovanja samozavesti in prepoznavanja sposobnosti ter lastnosti uporabnika. Spodbujajo aktivno iskanje zaposlitve.

4.1 Funkcionalno nepismeni predstavljajo dodaten izziv

Od drugih, naprednejših posameznikov, ki obiskujejo BORZO DELA, se funkcionalno nepismeni razlikujejo po: pomanjkanju lastnih idej, pasivnosti, posnemanju, nerazgledanosti, večji odvisnosti od drugih, podrejanju avtoritetam, subjektivnem ocenjevanju dogodkov in stvari v okolju, nagnjenost h kratkoročnim ciljem, impulzivnost v konfliktnih situacijah.

BORZA DELA ponuja tečaje za tovrstne obiskovalce v spretnosti branja, pisanja, komuniciranja, računanja, uporabljanja informacijskih tehnologij. Učijo se pisati daljša in krajša besedila (prošnja za zaposlitev, socialno pomoč, obvestila, sporočila, voščilnice, pisma

sorodnikom, ...). Nekatere učijo uporabljati vozni red, druge zemljevid, avtokarto. Skupaj prepoznavajo teme krajših besedil, pisna navodila ali druge dokumente. So posamezniki, s katerimi je potrebno računati preproste matematične naloge (seštevanje, odštevanje, množenje, deljenje, odstotni račun), z drugimi preprosto berejo. Informatorji, ki imajo potrebna znanja za soočanje s skupinami neformalno pismenih, jih s posebnim odnosom učijo finančne neodvisnosti, sprejemanje odločitev in odgovornosti za svoja dejanja, kako najti rešitve za probleme; kako delati, narediti, ustvariti, biti podjeten, misliti s svojo glavo, upravljati s svojim življenjem, se organizirati, izražati, socialno komunicirati v družini, v okolju. Učijo jih postavljati vprašanja. Posamezniki, ki pridejo po pomoč potrebujejo poseben pristop, zato se tudi tehnike podajanja novih vsebin različne. Organizirane so posebne delavnice in hkrati jih spodbujajo, da se udeležijo delavnic z naslovi: Priprave na razgovor; Razgovor pri delodajalcu; Kako iščem zaposlitev; Obleka naredi človeka, Poslovna obleka; Kako pišem dnevnik iskalca zaposlitev ter kaj je mobbing.

BORZA DELA z aktivnostmi pomaga posameznikom, da pridobijo tisto temeljno znanje in spretnost, ki je potrebno za uspešen delovni, družbeni in osebni razvoj. V današnjih razmerah dela in življenja so funkcionalno nepismeni težko ali sploh ne zaposljivi. V BORZI DELA jih motivirajo in jih učijo, kako se izkupati in izrabiti možnosti, ki se ponujajo v okolju. Usmerjajo jih v formalna in neformalna izobraževanja, in jih vzpodbujajo, da se osebno razvijajo. Na delavnicah jih učijo učiti ter jih soočati s situacijami, da bi znali reševati probleme z znanjem.

5 Zaključek

Na dobo informacij pa moramo pogledati tudi pozitivno, usmerjeni smo, da pogledamo vase in prepoznamo pomen znanja, pojem vseživljenskega izobraževanja. Strmimo k višji stopnji funkcionalne pismenosti in hkrati dobimo moč, da motiviramo tiste, ki menijo, da je izobraževanje samo za mlade in to točno določeno obdobje. Izziv, da postanemo prostovoljci. Izziv, da spreminjamo sebe in svoj način dojemanja, delovanja, da postajamo »fleksibilnejši, odgovornejši, bolj samoiniciativni, empatični, bolj učinkoviti, poslovno razmišljajoči, timski, komunikativni...« (Krajnc, 2011, str. 22). Funkcionalna nepismenost je pereč problem današnjega sveta, vendar bodimo pozitivni in upajmo, da bomo dovolj glasni, da nas slišijo tudi tisti, ki nas danes še ne morejo razumeti. BORZA DELA je že takšen servis, ki zagotavlja demokratičen in brezplačen dostop do informacij vsakemu iskalcu zaposlitve. Uporabnike pripravijo, da so funkcionalno pismeni za uporabo knjižnice in vseh njenih servisov (Borze znanja, Središča za samostojno učenje, Središča za mlade in Borze dela). Učijo jih uporabo tehnologij prihodnosti. Učijo jih pomena aktivnega poslušanja. Aktivno jih vzpodbujajo k vključevanju v vseživljensko učenje, tako formalno kot neformalno. Vzpodbujajo jih k prostovoljstvu, pridobivanju izkušenj. Bogatijo jih z osnovnimi informacijami ter jih motivirajo, da postanejo bolj konkurenčni, v času, ko svet sledi potrebam vedno višje stopnje funkcionalne pismenosti. INFORMACIJSKI CENTER BORZA DELA je prostor, kjer informirajo, svetujejo in nudijo pomoč vsem, ki zanjo prosijo. Povezujejo se in sodelujejo z vsemi ustanovami, organizacijami, društvi in mediji - z namenom povečanja zaposlitvenih možnosti brezposelnih oseb.

Literatura

- Krajnc, Ana in drugi: (1992) Kako smo snovali Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje, Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje, Ljubljana.

- Krajnc, A. (2011) 'Vseživljenjsko izobraževanje in zaposlovanje', Študijsko gradivo pri predmetu Vseživljenjsko izobraževanje in zaposlovanje, Maribor, Doba fakulteta.
- Krajnc, A. (2011) Vseživljenjsko izobraževanje in zaposlovanje, Študijsko gradivo, Maribor, Doba fakulteta.
- Lacombe, M. (2010) 'Mnenje odbora regij – Boj proti funkcionalni nepismenosti – Razmišljanje o ambiciozni evropski strategiji za preprečevanje izključenosti in spodbujanje osebne rasti', Uradni list Evropske unije, let. 2010, št. C 175, str. 26 – 30.
- Krajnc, A. (1977) Izobraževanje naša družbena vrednota, Delavska enotnost, Ljubljana.
- Krajnc, A. (2011) Menedžment vseživljenjskega izobraževanja, Vseživljenjsko izobraževanje in zaposlovanje, Magistrski študij, Študijsko gradivo, Maribor.
- Rifkin, J. (1996) The end of Work, G.P. Putman's Sons, New York
- Giere, U. (1987) <http://unesdoc.unesco.org/images/0007/000770/077067eo.pdf>, Hamburg [10.4.2011]
- Dosežki in razvojne usmeritve Andragoškega centra Slovenije kot osrednje slovenske razvojno-raziskovalne organizacije za izobraževanje odraslih (2006)CONFITEA, Izobraževanje odraslih, hamburška deklaracija, Akcijski načrt za prihodnost, UNESCO, Urad Slovenske nacionalne komisije za UNESCO (1998), Ljubljana, http://arhiv.acs.si/publikacije/Hamburska_deklaracija.pdf, [8.4.2011]

O avtorici

Anja Vogrič, študentka Doba Fakultete v magistrskem programu Menedžment vseživljenjskega izobraževanja. E-naslov: anja.vogric@net.doba.si